

Az egyéniség és a személyiség az Újtestamentumban.

IV.

Hogy közelebb miképen érvényesül e hitszerű élet: ezt Pál apostol általános vonásokban kifejtette és saját életében bemutatta. A hitélet, mivel azt az isteni πνεῦμα mozgatja, nem lehet más, mint Isten, mint Krisztus lényegének megfelelő. Isten az embernek javát akarja, azt neveli s az embernek üdve érdekében önmagát fiában, a Krisztusban feláldozza; s Krisztus is már földre jövetelével, itteni szenvedéseivel és kínos halálával bebizonyította, hogy nem volt más gondolata, mint az emberek megváltása, nem volt más érzelme, mint az életet is feláldozó szeretetnek érzelme. Igen természetes ezért is, hogy Pál apostol szerint a πνεῦμα-szerű hitéletnek a kriteriuma a szeretet (πίστις δι' ἀγάπης ενεργουμένη Gal. 5, 6.), hitet kíván, mely a szeretetben erős.

Ez a hit nem meddő elhívés. Erre Pál apostol nem adott semmit. A hit nem az értelemnek, hanem a sajátos élettapasztalatnak, a belső tapasztalatnak dolga. Hallásból származik (R. 10, 17. Gal. 3, 2. 5.), igenis és nem a látásból. A hallás a belső érzék, amely az ember belsejét megnyitja s belsejéhez szól. De nem minden hallásból. Szükséges, hogy a hallottban Istennek igéje legyen (R. 10, 17.) és szükséges, hogy a hallgatóban is a hang visszhangra találjon (R. 10, 16. stb.), hogy a hallottakból így a szent szellem áradjon át a hallgatónak szívébe s ott új, csudás életerők keletkezzenek. Gal. 3, 5. S e szellemnek erejében mennyire átalakul egész lelki életünk! Az a ροῦς, mely a σάραξ-nak szolgálatában még ott is, ahol csak végső végtelen, láthatlan okokról lehet szó, a vallás és az erkölcsnek terén: még ott is csak véges okokat látott s így bölcsessége bolondsággá, erkölcsi motívója természetellenes erkölcstelenséggé vált: most a szeretet szellemének elvi hatása alatt nem önzően, hanem odaadóan nézi a dolgokat, nem a magáét, hanem a másét keresi; mindenkinek és mindennek sajátos szellemébe, sajátos lel-

kébe igyekszik elmélyedni s így ime mindenütt végre is az empirikus Én mögött egy jobb Ént talál, amelyért teremtetett, melyből egy isteni célgondolat bár mily gyöngén, felcsillámlik, s bármily gyakran eltemetve — még is fel-fel bukkan s mely miatt még ez is Istennek gyermeke, gondozásunkra bizott gyermeke. S minél tovább merülünk el így az egyes lények lelkébe: annál inkább tárul fel az isteni szellem egyéniesülésben megnyilatkozó gazdagsága s az egyéniekben való gazdagság dacára is a szellem egységében mind-ezeknek szerves egysége. *Egy testet, egy szervezetet képez az emberiség, a világ. Minden egyes ember e szervezetnek egészen sajátos szerve. Isten rendelte minden egyes szervet oda, ahová szükségesnek látta (I. C. 12, 18.). Nincs helye a versengésnek; mindegyik szerv a szervezet egészére nézve szükséges; sőt a gyöngébbeknek feltűnők néha az erőseknél is szükségesebbek (I. C. 12, 22).* S a mennyire nincs helyén a versengés, épp annyira szükséges az egész szervezetnek épsége szempontjából épp a gyöngébb szerveknek a gondozása, a kevésbé böcsülteknek megböcsülése s azoknak különös tisztelése, kik hátrányban vannak (23. és 24. vers.). — A socialis kérdés egyes néposztályok elnyomásával; a nemzeti kérdés a nemzetiségek elnyomásával, s a kifelé is érvényesülő chauvinismusával — a szeretetben erős hitnek álláspontján megszűnt létezni. Isten országában ott vannak a nemzetek egymás mellett egészen sajátos hivatásukkal, létjogosultságot adó isteni célgondolatukkal, amelyek alapján az egyes nemzet az emberiség kulturáját egészen sajátosan van hivatva megvalósítani; ott vannak a nemzetben belül a nemzetiségek, mind megannyi kapsok, amelyek a szellemi elkülönülést ellenzik s a nemzetek egységének eszméjét táplálják; s ott vannak a szervezett nemzetben, az államon belül a néposztályok, a társadalmi számos tényezők mind megannyi önálló szervek, amelyek egyéni tagoltságának gazdagságától függ a culturállamnak maradandó létele és fejlődése; s végre ott vannak az egyes egyének, akiknek egyenkénti sajátossága és sajátosságának szabad kifejtése a köznek építése érdekében minden igaz társadalmi, nemzeti életnek természetes erőforrása. Mily életteljes egységes szerves világkép tárul fel előttünk a szeretetben érvényesülő hitnek ereje által! A szent szellemnek hatása alatt szellemünk megújul s *νοῦς*-ünk előtt egy új világ tárul fel, amelynek élő tényezői az isteni szeretet erejében felépítik azt az országot, amelyet Pál apostol a tulnamba helyezett, a *δόξα* országát, amely az isteni *πνεῦμα* érvényesülő győzelmét jelzi, azt az országot, amelyben tényleg Isten akarata leszen meg és pedig azért, mivel mindenben a legkülömbözőbben, a leg-sajátosabb egyéni alakulásokban is az isteni *πνεῦμα* leszen

mint végső mozgató. Átalakul akkor a természet is; mivel az ember a szeretet szemével felfedi a természeti lényeknek és tárgyakkal is sajátosságát s azt a sajátosságot, mely az össztermészet harmoniáját emeli s mely kulturális szempontból is értékes — ápolja, gondozza, úgy hogy tényleg a szeretet hatása alatt még a természet is megújul s így tényleg részt vesz Isten gyermekeinek dicsőségében. R. 8, 19. stb. kül. 21.

A befogadott isteni *πνεῦμα* útján erőt nyer az emberi *πνεῦμα*, elvi jelentőséggel hatja át Énünket, úgy hogy szellemi szemünk a *νόος* is megújul és ez alapon világképünk. De lényegesen más szerep jut a *σάρξ*-nek is.

A *σάρξ* természete szerint ellentétben van a *πνεῦμα*-val. Láttuk, hogy mily közel jár Pál apostol tényleg nemcsak az ethikai, hanem a metaphysikai dualismushoz, — de láttuk azt is, hogy a metaphysikai dualismust is eschatológiája, teológiája teljesen legyőzte. (Isten minden mindenkben). Már ebből is következik, hogy az az ethikai dualismus is, amely a *πνεῦμα* és a *σάρξ* között létezik, tulajdonképpen fen nem tartható. Igaz, hogy Pál apostol a bűnnek, az *ἐπιθυμία*-nak objectív alapját a *σάρξ*-ban látja s igaz az is, hogy nevezetesen a megigazulási tannak egyik sarktétele a *σάρξ*-nak keresztire való feszítése. Van *σάρξ* ellenség Pál tanában: de csak addig, míg a *σάρξ* és a *πνεῦμα* egymással *tényleges* küzdelemben, míg a két fél egymás mellé van rendelve. Elvként működik a kettő az emberben; mindegyik uralkodni akar; ezért is mind a kettő élet-halál harcot vív egymással. A mint az ember e harcot az egyik vagy a másik fél javára eldöntötte: megszűnt a harc, megszűnt a dualismus is. A *σάρξ* uralkodik kezdetben mi bennünk: *σαρκικός*-ok vagyunk. A *πνεῦμα* szunnyad; nincs küzdelem. Még csak a *νόμος* kelti fel a küzdelmet; s e küzdelem be van fejezve a *πνεῦμα* győzelmével elvileg már itt, tényleg a tulnanban. *πνευματικός*-ok lettünk. A *σάρξ* azért azonban legalább e földi létünk ideje alatt nem semmisül meg; de reánk *πνευματικός*-okra nézve elvi jelentősége megszűnt. Ebben áll a *σάρξ*-nak keresztire feszítése nálunk *πνευματικός*-oknál. De nálunk sem szűnt meg azért a *σάρξ* létezni. Létezik, érvényesíti erejét, nyögünk hatása alatt: de léte és hatása nem a bűnt eredményezi, hanem a jót. Mephistofelesi szerepre degradálódik a *σάρξ*, oly hatalommá, mely a rosszat akarja, de műveli a jót vagyis, amint ezt Pál apostol mondja: *οἴδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν.* R. 8, 28. Igenis mindenek, a *σάρξ* is hatalmával, melyet mi gyöngéinkként, bajainkként tapasztalunk — még ez is az igaz *πνευματικός*-ra nézve közreműködik a jónak létesítésében; sőt egészében a szent szellem teste, temploma is lehet.

Elismeri, sőt követeli Pál apostol az egyéni tényezőt a *πνευματικός*-nál. Szellemi szervezetét, annak sajátosságát a *πνεῦμα*, mint *χάρισμα*-t a közös egy testnek szolgálatába behelyezi. Követeli ugyan a *σάβας*-nak felfeszítését, elvi uralkodásának megsemmisítését, de elismeri létét és felveszi eszközként a jónak kiépítésében, megalakulásában. A szeretetben tevékeny hitélet e szerint nem egyéb, mint az egyéni életnek az isteni *πνεῦμα* erejében való kifejtése, az egyéniségnek ethizálása, — személyiséggé való válása.

Hogy Pál apostolnak élete is miképpen igazolja, illetőleg mutatja be elméletét: erről míg csak néhány szót.

Ha van igazság abban, hogy a sémi szép *vallási* ösztönnel bír: ugy Pál apostol igaz semita volt. A megigazulásnak, az üdvnek kérdése volt szellemének alapkérdése. Nemzetének törvényalkotmánya, szellemi szervezete ezt a megigazitást, Isten előtt való igazzá válást célozta és ez igaz népnek a világ fölötti uralkodását. — Ebbe a képzetkörbe merült el lelke egész odaadásával, a diasporában élő zsidónak tiszta lelkesedésével. A diasporában lüktet legtisztábban és legerősebben a nemzeti eszményért dobogó szív. — Itt nem látja a központi nemzeti életnek oly gyakori elkorcsosodását, itt érzi nemzetének hódító misszióját szemben az idegenekkel, kik őt környezik. — Mint igaz zsidó, a zsidóságot a maga tisztaságában kívánja pogány környezetének bemutatni.

Ezért merül el nemcsak magába az O. T.-ba annak a görög fordításába is (céljának megfelelően ezt is használja), hanem az apokryphus iratokba, nevezetesen a Bölcsesség könyvébe és a rabbinistikus magyarázatok tömkelegébe. Nem csudálkozunk azon, hogy nem ért rá, de nem is volt kedve az őt Tarzusban körülzajló görög-római szelleméletet is közelebb megismerni. Tarzus kikötő kereskedelmi város volt, az erkölcstelenség és mutatosság színhelye. — Sandannak ültek itt évente orgiastikus ünnepeket s különben is felülmulták Philostrates szerint (Tyanai Apollon I, 7) a bujaságban az összes népeket, a ruhapompát pedig többre böcsülték, mint a bölcsességet az atheni. (L. Hausrath *Zeitgeschichte* II. 395 l.). — A bölcsességet ezért azonban itt is művelték, de szintén inkább csak mutatosságból, sophistai irányban. Ezt a görög életet látta maga előtt Pál apostol; ezt és pedig csakis ezt ismerte. A római levélben leírt bűnök bizonyára itt tanyáztak, s az I. korinthusi levélben (1, 20) olvasható gunyolódásai a bölcsesség fölött ily localis értékűek. — Pál apostol a zsidó szellemi talajt egész életében sem hagyta el; keresztyén gondolatait is a zsidó világ képeiben fejezte ki; s bármennyire is ereszkedett le az egyesek szelleméhez az építés érdekében — a görög nemzet egyéniségével, a

görög philosophiával és irodalommal nem foglalkozott; ez a szellem mint igaz zsidó gondolkozású egyén előtt idegen, ellenszenves maradt római polgársága dacára is, úgyhogy nem látta szükségét annak, hogy arra való tekintettel a keresztyén világnézet viszonyát — másképpen, mint negative tisztázza.¹⁾ — Mi sem jellemzőbb, mint az, hogy a pogányok apostola a pogányokhoz irt leveleiben ó-testamentomi, apokryph képzetekkel példázgat s rabbinisztikus módon magyarázgatja a zsidók szent iratait; — a mit csak a proselytae portae intézménye alapján értünk meg, csak is a zsidó kultus iránt való nagy rokonszenv ismerete mellett, a mely akkoriban a pogány világot, különösen a nagyobb városokban vonzotta a zsinagógákban. Itt ismerkedtek meg — anélkül, hogy a ritualis törvények megtartására kötelezték volna magukat — a zsidóság üdvtörténetével, úgyhogy Pál apostol a pogányok előtt is érthető módon érvelt — leveleiben. Pál pogány apostolságával sem szakít a pharizeusi traditióval. Maga Jézus is felpanaszolva emlegeti az írástudóknak és a pharizeusoknak azt a gyakorlatát, mely szerint bejárják a tengereket és a pusztákat, hogy csak egy proselytát csinálhassanak Mt. 23, 15.²⁾ Zsidó, közelebb pharizeusi volt Pál apostol szellemi egyéniségének

¹⁾ Nevetségesnek tartom abból a néhány görög reminiscentiából az ellenkezőre való következtetést. Az a citatum, a melyet I. C. 15, 32-ban találunk (*ἀγάωμεν καὶ πλωμεν, αὔριον γὰρ ἀποδνήσκουμεν*) nem egyéb, mint a Tarsus közelében fekvő Sardanapali szobor talapzatán levő feliratnak rövidített alakja (Sirebo 14, 4 *ἔσθιε, πίτε, πάλτε ὡς τἄλλα τοῦτου οὐκ ἔστια*), a mely felirat szövegét a dörzsölt Tarsus népe bizonyára gyakran hallotta az utcán. A másik citatum ugyancsak a föntidézett helynek következő versében (33) fordul elő. Menander Thaisából idéz egy jambicus trimetert: *φθείρουσιν ἡθῆ χορηστὴ δμῖλαι κακαί*. Valamint ama felső idézés egészen szabad: úgy ez is az eredetinek roncscolt (a versmértéket nem tartja be) alakja. Valamint amaz ott Tarsusban, úgy ez általában közmondásszerű jellegű. Közmondások használása még nem bizonyít az illető nyelv irodalmának ismerete mellett. Ez esetben az analphabetak volnának a legkiválóbb irodalom ismerők. Az a hasonlat, melyet I. C. 12, 13 stb. kifejt épp oly intentionál, mint a mellyel eme hasonlatot Livius szerint Menenius Agrippa használja — sem bizonyít Livius olvasása mellett. Az ily hasonlatra az organicusan gondolkozó maga is rájuthat; ha pedig csak egyszer szivesen; mivel nem diktálná gyakrabban leveleit II. C. 10, 1. Philem. 19., illetőleg nem iratná le mással (a római levelet Tertius R. 16, 22.; a Korinthusi I. levelet is I. C. 16, 21 valószínűleg más írta le, mivel ez esetben a köszöntésekhez nem tenné oda Pál, hogy a köszöntést saját kezével írta; ugyanigy a Kolossabeliekhez irt levélnél 4, 13 valamint a II. Thessalonikai levélnél 3, 17.). A Galatákhoz irt levelet sajátkezűleg írja; a levél végén maga is excusálja betűinek minőségét, a mit irodalmi ember — ha rosszul is ír — nem szokott megtenni (docti male scribunt). *Ἰδετε πηλίκως ὑμῖν γραμμασι ἔγραψα τῆ ἐμῆ χειρὸς*. Gal. 6, 11.

²⁾ Nincs mit csudálkoznia azon, hogy ezen félzsidók közé könnyen beltolakodtak a zsidóskodó keresztyének, a kik a portánál meg nem állottak, hanem a körülmételéssel, a proselytak husával is kívántak hengegni. Gal. 6, 13.

vallási alapon nyugvó structurája. Mély vallásos egyéniségének ez volt korlátja, a mellyel ránehezedett a keresztyéniségre. Bámulatos volt az, hogy ő eme structurát miképpen tudta megtölteni az isteni, a Krisztusi szellem tartalmával, de baj volt az, hogy a keresztyéniség nem tartotta szem előtt Jézusnak amaz intését, hogy új bort nem tesznek a bornak veszélyeztetése nélkül a régi tömlőkbe. Mt. 9, 17. Mc. 2, 22. Lc. 5, 37. 38. — Minden kornak megvan a maga világa, meg a maga nyelve. A keresztyén vallás egyetemessége, ereje éppen abban áll, hogy nem csak egy kornak, egy egyéniségnek képzet köréhez, nyelvéhez köti magát, hanem minden képzetkört, minden nyelvet a maga sajátosságában felismerve, elismerve: ezt igyekszik ez egy *πνεῦμα*-val organikusán áthatni. Bunsen kívánta a semitismusnak japhetismussá való átfordítását. Még ma is várjuk e követelés beváltását, illetőleg hivatalos elismerését. Pál apostol a követelést jól ismerte. Nemcsak, hogy művészileg sikerült ez néki a zsidó képzetkörrel, de egészen általánosan elvileg ő ugyanezt kívánta s a gyakorlati életben a hitben való gyöngékkal szemben alkalmazta is. Ne önmagunknak tesszünk a megalkotott rendszerünkkel, képzetkörünkkel; keressük felebarátunk tetszését tekintettel a jó célra, épülésül R. 15, 2. Ezért is a gyöngék hitgyöngéinek elviselésére szólítja fel a római, korinthusi gyülekezetet szem előtt tartva, hogy a keresztyén szabadság másnak épülésére irányuljon R. 14, 19. I. C. 6, 12. Nem ellenzi ennek következtében, hogy egy gyülekezetben a különböző charismák, sőt különböző theologiai irányok, a Pál apostoli mellett az Apollosi, a Kephasi irány is érvényesüljenek, de igenis azt követeli, hogy amazok mind az épülésre irányuljanak I. C. 14, 26; ezek pedig oly egyének elméletei legyenek, kik Krisztusban Istenben megnyugodtak I. C. 3, 21–23. — A nemzeti egyéniségnek is van jogosultsága. Ne botránkoztatassuk meg a zsidókat, se a görögöket, se az Istennek gyülekezetét; ne magunkat nézzük, hanem másokat, Pál apostollal legyünk soknak hasznára, hogy az üdvben részesülhessenek I. C. 10, 23. 24. 32. 33. E követelmények szellemében maga Pál apostol lehetőleg alkalmazkodik az evangéliom érdekében másokhoz.

„Noha, nem függök mástól és szabad vagyok, mégis önmagamat tettem mindenki szolgájává, hogy minél többet nyerhessek meg. Lettem a zsidóknak zsidó, hogy zsidókat nyerjek meg; a törvény alatt állóknak — mintha magam is törvény alatt állanék, pedig nem állok a törvény alatt, hogy a törvény alatt állókat nyerjem meg; lettem a törvénytőlkülieknek olyan, mintha én is törvénytőlküli lennék, jölehet nem vagyok Istenre tekintve törvénytőlküli, hanem Krisztus törvényében élő (*μη ὡν ἄνομος θεοῦ ἀλλ' ἐννομος Χριστοῦ*) — hogy a törvény-

nélkülieket megnyerjem; lettem a gyöngéknek gyöngé, hogy a gyöngéket megnyerjem; mindenkinek minden lettem, hogy mindenképpen egyeseket üdvösségre vezethessek. Mind ezt az evangéliomért (nem emberre tekintve) művelem, hogy magam is ez evangéliom részese legyek“. I. C. 9, ¹⁹⁻²³. Az evangéliom, mások építése, a szeretet e munkásság mozgató ereje I. C. 16, ¹⁴. Pál apostol teljesen át van hatva az evangéliom, a szeretetben hatásos hitnek, az építésnek egyetemes, mindeneket a maguk sajátosságában fölölélő célzatától; vallja ez elvet, igyekszik is ennek missziói munkásságában az egyesekkel szemben megfelelni: gondolkozása azonban már is elhagyta a Jézusi közvetlenség egyszerű és ezért világra szóló álláspontját, s még nem tudta leküzdeni a zsidó, közelebb a pharizeusi tudósnak, theologusnak képzetvilágát. Ezt a világot appercipálta Pál apostol, midőn lelkében megtalálta Krisztust, s befogadva a szent szellemot — e szellem erejében ez appercipált anyagból felépíté az első keresztyén theologiai tanépületet. Belenőtt teljesen ez új szellem az ő épületanyagba, úgy hogy a kettő elválaszthatlannak tűnt fel s még ma is gondot ad nem egy komoly theologusnak megérteni azt, hogy a keresztyén szellem isteni elvi voltával meg nem egyezik az, hogy egy bizonyos kornak képzetével azonosuljon, s hogy elvi jelentősége éppen abban áll, hogy minden korban, minden egyénben megteremtí a maga sajátos gondolati képet, rendszerét. Természetes volt, hogy a pharizeusi tudós keresztyén tudatát iskolás alakban fejezte ki; de végzetes volt, hogy ezt oly tipikusan, oly művészi módon fejezte ki, hogy a szellemmel ez alak is mint nem a korhoz, hanem a szellemhez tartozó maradt a keresztyénségre. Így váltak Pál apostol személyiségében egyéniségével adott természetes korlátok a keresztyén tanfejlődésnek is még csak napjainkban igazán végzetes korlátaivá.

S a mint appercipálta Pál apostol személyiségében szellemével adott egyéni mozzanatok: úgy appercipálta a *σάφ̄ς* által meghatározott egyéni vonásokat is. Az a *σάφ̄ς*, amely a *πνεῦμα*-val ellentétes természetű — Pál apostolnál tényleg a *πνεῦμα* eszközévé vált. Ez áll nemcsak azon általános követelmény szellemében, amely szerint kívánja, hogy itt a földön már is *σάφ̄ς* testünk legyen a szent lélek hajléka, Istennek temploma; hanem közelebb még úgy is, hogy az apostollal született és életében fokozódott testi bajok, gyarlóságok is mind a *πνεῦμα*-nak szolgálatába, Isten *δόξα*-jának emelésére szolgálnak! Pál apostol *nagyon ideges*, érzékeny ember volt, impreszionista, akire a környezetnek, a vett hirnek igen nagy hatása volt. Hallgat a besugásra s rögtön reagál I. C. 1, ⁴; a pártoskodók jóhiszeműségét tagadja Gal. 2, ¹³, 6, ¹³, Phil. 1, ¹⁷, erősen felpattan és ekkor kifejezéseiben tulzó Gal. 4, ¹⁴.

(szívesen fogadtatok = ki nem köptetek) I. C. 4, 13. (midőn a pártoskodás és a korinthusiak felfuvalkodása ellen szól: önmagát mint szerényt, Isten kegyelmében bizót szembesíti = a világ söpredéke, mindenki szemete lettem.) Phil. 3, 8. (Krisztus mellett a világi ismeret semmis = ganéjnak tartom.); R. 9, 3. (nemzetségbeliért megszeretné menteni = *νήχομεν γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἵπερ τῶν ἀδελφῶν μου* stb.) ironiájában kegyetlen (kiváló hely I. C. 4. fejezet, különösen a 8-tól kezdve s Gal. 5. 11. 15.); úgyhogy nem egyszer meg is bánja, hogy így beszélt (Gal. 4, 20.), hogy oly hevesen irt II. C. 2, 4. Ezzel függ össze az érzelmek tuláradása, mely majd a harag erős hangján tör ki, majd az önfeláldozó szeretet gyöngédségével simul a címzetthez. Ezzel, a gondolatoknak a sziv árában úszó rohamosságával függnek össze ama sok anakoluthiák, amelyek különösen a kezdő exegesisnek s annak, ki Pál apostolnál classicus görögséget keres, oly sok kellemetlenséget és nehézséget okoznak.

Ily ideges, érzékeny, a külhatások iránt erősen fogékony egyéniségnél, ki egyeseket akar az evangéliom számára megnyerni, igen természetes az, hogy a személyi érintkezésben lehetőleg alkalmazkodik másokhoz, önmagát nem tolja előtérbe, nem lép fel mutatósan, imponáló módon: ellenben leveleiben, — a midőn nem más egyének, hanem csak is egy bizonyos gondolatnak avagy érzelemnek hatása alatt áll — lehetőleg tekintet nélküli, erős, erélyes — kemény. Ellenségeinek éles szeme különösen Korinthusban ezt csakugyan észre is veszi s a pártoskodás érdekében fel is használja ezt ellene. Szemére vetik. Alkalmazkodása miatt kétszínűséggel, álnoksággal vádolják. El akar jönni hozzájuk, kérésüknek nem tud ellenállani, kilátásba is helyezi eljövetelét s ime nem jó el: nála az igen — igen egyszerűs mind nem — nem is. II. C. 1, 17. Célja érdekében álnokoskodik. Midőn ingyen szolgálja őket, csellel akarja őket megfogni II. C. 12, 16. Csak az embereknek akar tetszeni Gal. 1, 10. I. Thess. 2, 4. s ennek érdekében tulságosan megalázza magát az emberek előtt II. C. 11, 7. Bátor csakis akkor, ha távol van, de alázatos, ha jelen van II. C. 10, 1. 2.; csak levelei nyomósak és erősek: de ha jelen van, erőtlen és beszéde — megvetendő. II. C. 10, 10. a beszédben, a szónoklásban avatatlan II. C. 11, 6. Igazuk van, teljesen igazuk van világi szempontból nézve viselkedését. Biz gyöngék, fogyatkozások ezek a vonások a polgári böcsület, a rátartó büszke, követelődzködő ember szempontjából! S ime az Istenben fundált személyiség szempontjából e gyöngék, e fogyatkozások is egészen más világításba kerülnek. Nem önző célból óhajtott ő a Korinthusiakhoz elmenni, hanem azon benső kölcsönös viszonynál fogva, amelyben ő velük áll és pedig nem muló módon, hanem az evangéliom közössége alapján

örök módon, amennyiben nem ma vagy holnap, hanem az Ur Jézus napján ők benne s ő bennük dicsekszik (II. C. 1, 14.); el akart menni hozzájuk nem azért, hogy ő magát vendégteltesse meg, hanem, hogy ők kegyadományban részesüljenek 15 v.; Macedoniába menet és onnan jövet — kétszer is meg akarta őket látogatni. Az ember külső élete, s erre vonatkozó elhatározása — nincs az ember kezében. Ne ezt nézzék a megbízhatóság kérdésének eldöntésénél; hanem nézzék azt, ami a külső életnek értéket ad, az érzületet, a feltétlen értékűt, amelyet szellemünkben birunk. Az az evangéliom, amelyet ő Korinthusban hirdet és tanítványai útján is hirdetett — nem igen és nem, hanem csak is egy igaz! A szeretetnek evangéliomát hirdeti; ezért is nem szomorítással, hanem a vigasztalás szellemével akart hozzájuk elmenni: így nem mehetett, ezért is nem ment el most. Az evangéliom szempontja alá, az építés szempontja alá kell a külsőkre vonatkozó elhatározásunkat, végzésünket is helyezni s akkor megszűnik a kétszínűség II. C. 1, 17 stb. 2, 1. 2. Megszűnik az álnokság, a csellel való megfogás szándéka is. Nem fogásként hirdette ingyen az evangéliomot Krisztusban. A sophisták és rhetorok drága pénzen hirdették ott tanaikat, s meggazdagodtak e mellett. Ezekkel szemben ő éppen itt nem fogad el semmi segílyt. Keveset jövedelmező éjjeli nappali kézimunkájával szegény gyülekezetek részéről nyert adományok mellett tartja fenn életét itt Korinthusban; éppen azokkal az önző mutatósakkal szemben nem pénzért, hanem ingyen adja azt az evangéliomat, a melyet alázattal tisztán kegyelemből vett ő is Istentől. II. C. 11, 7. Az Istenben fundált személyisége alapján alkalmazkodó egyéniségével járó alázatossága, embereknek való tetszése is egészen más értelmet nyer. Kegyadomány az Isten részéről, mely csak akkor esik gáncs és vád alá, ha önző célból alázatoskodunk s kívánunk tetszeni embereknek. Nem önmagát, nem az embert szolgálja e kegyadományával, hanem ezzel is csakis Istent szolgálja. Am tűnjék fel gyengének az a ki Krisztussal feljebb van minden hatóságnál és hatalomnál, erőnél és uralomnál és akármily néven nevezendőnél, nemcsak e, hanem a jövődő világon is Eph. 1, 21. A ki nem küzd a vér és test ellen, hanem a hatalmak, hatóságok, e sötétség világ urai ellen s még a mennyekben is a rosszaság szellemei ellen Eph. 6, 12.; a kinak fegyverei ezért is nem testiek, hanem hatalmasak és pedig Isten előtt, az erődök lerontására, midőn a cselszövényeket felforgatja és minden magaslatot, mely az Isten ismerete ellen fölemelkedik és minden ármányt foglyul visz, hogy a Krisztusnak engedelmeskedjék II. C. 10, 4. 5. Am tűnjék fel az emberekkel szemben alázkodónak az, ki az embereket felemeli II. C. 11 7.; tűnjék fel beszédje erőtlennek,

ha annak hatását maguk a korinthusiak is az evangéliom erejében hirdetik, ha ő maga is nem mások munkájával, az ő hitükkel dicsekedhetik az Urnak erejében II. C. 10,¹¹⁻¹⁶ kül. 17. Nem mások, de nem is maga, hanem az Ur ajánlja őt II. C. 10,¹⁸. Nem kicsinyli ő az ékesszólást, a nagy tömegre imponálólag ható szónoklást. Ez is kegyadomány lehet Krisztusnak, a szellemnek szolgálatában. De különbözők a kegyadományok. Még a gyöngeség, az alázatosság, az avatatlanság útján is hathat az isteni szellem.

S ez a gondolat az, mely őt akkor is felemeli, a midőn külső csapások, testi fogyatkozások érik. Özvegységre jutott: ¹⁾ s ime annál osztatlanabban élhet Krisztusnak s mindazokat az intim tapasztalatokat, amelyeken mint férj átment, s melyek a földi aggodalmok, remények, fejedelmek és boldogságok legnagyobbjai és legszentebbjei: mindezeket alkalmazhatja annak a nagy családnak viszonyaira, amelybe ő Krisztus hiveivel jutott. Az Ur jövetelének napja épp oly bizonytalan, mint az asszonymnak lebetegedése. Midőn azt mondják, hogy távol a veszély: épp akkor foghatják el a szülés fájdalmait I. Thess. 5,¹⁻⁴. A Korinthusiak az ő gyermekei; tízezernyi lehet nevelőjük száma, de szülőjük csak egy, ő szülte őket I. C. 4,¹⁵. a Thessalonikabelieket ő dajkálta, mint kedves gyermekeit, akiknek nemcsak ez evangéliomot adta át, hanem kész lenne még életét is átadni I. Thess. 2,⁷⁻⁸; mint jó és gondos apa tudja azt, hogy nem minden mindenkinek való; ezért is kezdetben az evangéliom tejével táplálja korinthusi gyermekeit s még csak későbbben az evangéliom kenyérével is I. C. 3,². s még itt is, mint az igaz apa gyermekei közt, mindegyiket külön külön intette és serkentette. I. Thess. 2,¹¹.

Özvegysége nem csapás reá nézve, hanem a személyiség szempontjából nyereség. Istennek néki jutott kegyadománya alapján el lehet házas élet nélkül is. Egészen élhet hivatásának s házas élete értékes tapasztalatait, értékképzeteit mind alkalmazhatja, érvényesítheti Isten országának érdekében.

S az az idegesség, érzékenység, alkalmazkodási képesség is, mely ellenségeinek alkalmul szolgált kemény vádakodásra s néki viszont ezekkel szemben győzedelmes véde-

¹⁾ I. C. 7,⁸-ban előforduló ἄγαμος — a χήρα mellett nem jelenthet mást mint özvegyet — nem csak az egymásmellé rendeltségnél fogva, hanem azért is, mivel a még nem házasokról szoltott 6,¹³⁻¹⁴; azután pedig szoltott a házasokról 7,³⁻⁶. Így tér rá az özvegyekre 7,⁷⁻⁹ s végre az elvált és vegyes házasságban élőkre 7,¹⁰ stb. Pál önmagáról mondja a 8. v.-ben hogy özvegy s isteni kegyelme ajándéknak veszi, hogy nincs is vágya a házas életre, bár éppoly joggal járhatna misszionáló útjára feleséggel, mint azt a többi apostolok teszik, nevezetesen Péter is. I. C. 9,⁵.

kezésre: ez magában véve is charismatikus értékű. Ezzel oda simulhatott mindenkinek lelkéhez, ezzel megértette testvéri legsajátosabb gondolatait, küzdelmeit, aggodalmait és reményeit: mindenkinek tetszhetett, mindenki bizalmát megnyerhette I. C. 10, ³³. s ez alapon vigasztalhatott, építhetett. Így értjük, hogy ellenségei mellett voltak viszont feltétlen hívei, barátai, akik vele dicsekedtek, kik jövetelét kegyadománynak vették II. C. 1, ¹⁴. ¹⁵., kik őt mint Istennek anyagát fogadták, s kik testi gyöngeségén meg nem ütköztek Gal. 4, ¹⁴.

De még többet is köszönt Pál apostol ez idegességének ez érzékenységének, e másokhoz való alkalmazkodó képességének. Csak az ily mások szelleme iránt fogékony lelkeknek nyílik meg a tulnan is, csak e lelkekbe szállhat le egy felsőbb világrendnek szelleme új és csodás kijelentéseivel. A glosszolalia e tényt közönségesebb alakjában mutatja, amidőn ugyanis az Isten szelleme beszél egyes megszálltak által I. C. 12, ³. és pedig úgy, hogy az illető épül, — más azonban ezt meg nem érti. L. I. C. 12, ¹⁰. 14, ². ⁴. Nem emberrel, hanem Istennel beszél a nyelvbeszélő, magát építi és nem mást, I. C. 12, ². ⁴. Pál apostol kívánja, hogy mindenki birja ezt a charismát I. C. 12, ⁵. Pál apostol az ő szervezete alapján egy magasabb kijelentésben is részesült. Megtérése alkalmával megjelent lelkében Krisztus Gal. 1, ¹⁶. s megtérése után 9 évre önkivületi állapotban felragadtatott a harmadik mennybe, majd azután a paradicsomba II. C. 12, ¹⁻⁵. Pál apostol nem tudja azt, hogy ekkor testben volt-e vagy nem; de azt tudja, hogy ha valamiért, úgy ezért dicsekedhetik, mert ebben érdemesült minden emberi fogalmat, szavat túlhaladó kijelentésben.

E túlfokozott testi szervezettel, idegzzettel járt azonban Pál apostolnál másrészt egy őt mélyen lesújtó baj is. Mint az ígéret földjét lakó idegen törzsek (Num. 33, ⁵⁵.) illetőleg ezt környező idegen nemzetek (Ezekiel 28, ²⁴.) tövisként furakodnak be Izrael testébe, szálkaként szemébe, úgy hogy folyton háborgatják azt és folytonos fájdalmat okoznak néki: úgy Pál apostol testét is ily idegenszerű hatalom rohanja meg, Sátán angyalaként öklözi, s tövisként testébe furakodik. Ideges rohamokban szenvedett, amelyeket az a kor tisztátalan szellemeknek, Sátán angyalának tulajdonított, melyeknek láttára megbotránkozott. Pált e rohamok mélyen bántották; miért is nem tudja eléggé hálálkodva a galatáknak betudni azt, hogy ők, „midőn megvolt kísértve testében azt le nem nézték, sem meg nem vetették (nem *Sátán angyalát* látták testében), hanem mint *Isten angyalát*, mint a Krisztus Jézust fogadták.“ Gal. 4, ¹⁴. Háromszor is esdve fordult könyörgésében Istenhez, hogy maradjon el e roham.

Az isteni *πνεῦμα* által meghatározott személyisége azonban még e nagy testi csapást is magasabb megvilágításba helyezi. A bajok nélkül az oly rendkívüli kijelentésekben részesülő ember könnyen elbizakodhatna; e nagy bajában pedig segítségére van (*ἀρχαὶ σοι*) az isteni kegyelem, amely mellett minden baj tulajdonképpen semmis, s végre is Istennek hatalma ott dicsőül meg igazán, ahol az emberi közeg, amelyen át az megnyilatkozik, gyöngé, gyarló. II. C. 12, 8. 9. E magaslatról nézve e súlyos testi nyavalyáját, s nézve azokat a kemény bántalmakat és, a melyeket hivatása teljesítésével kénytelen volt elszenvedni, azt a gyakori botoztatást, ostoroztatást, a megköveztetést, a többszörös hajótörést, a börtönt s mind azt a sokszoros veszedelmet, amellyel utazása járt; — s nézve másrészt a mind ebben és ezáltal is az evangéliom terjedésben győzelmeskedő isteni kegyelmet: Pál apostol e bajaival, gyöngeségével dicsekedik, (II. C. 11, 30.), sőt gyönyörködik e gyöngeségekben, a bántalmakban, a nyomorokban, az üldözésekben, a Krisztusért való szűk helyzetekben; mert mikor gyöngé — akkor erős. II. C. 12, 10. Cserépedényben hordozzuk Isten kegyelmét, e kincsünket, hogy a fölös erő az Istené legyen s nem magunktól való II. C. 4, 7. s ebben a hordozásban ki nem fáradunk; sőt — ha a mi külső emberünk felemésztődik is, a belső mindazáltal mégis megújul naponta II. C. 4, 16. S ha néha mégis terhünk alatt felshajtozunk e földi testben, tartózkodva s vágyva vágyunk megváltás után: tudjuk azt, hogy nem emberi kéz által készült örök sátorházat nyerünk Istentől akkor, midőn e földi sátorházunk feloszlik II. C. 5, 1. stb.

A *σάρξ* és *πνεῦμα* dualismusa így már e földön is a személyiség álláspontján megszűnik. A test, valamint a testtel járó bajok, gyöngeségek — mind a *πνεῦμα* eszközzévé, hatalma megdicsőülésének, a kegyelem győzelmeskedésének közegeivé válnak már itt e földön, úgyhogy tényleg bármily baj ér is, — minden közreműködik annak javára, ki Istent igazán szereti, akit Isten gyermekéül meghívott R. 8, 28.

Igy mutatja be Pál apostol a maga személyiségében azt, hogy miképpen érvényesül az új elv, a hitszerű életben (L. 64. l.), hogy miképpen veszi fel az egyéniség meghatározásait, az egész szellemi organismust a testi szervezettel együtt s az ezzel járó korlátokat, gyarlóságokat, mint megannyi tényezőket, amelyek útján megnyilatkozik az egy szellem.

Határozottan meg van téve mind ezek szerint Pál apostolnál nem ugyan Jézus Krisztust nézve, hanem az emberre tekintve az egyéniség és a személyiség közti különbség és pedig nem úgy, hogy a kettő egymástól áthidalhatlan módon elkülönülne, hanem úgy, hogy a kettőre nézve a

közös alap az Éniséggel egybe forott *emberi szellem* mind a kettőben meg van és meg is marad, s úgy, hogy a történeti hatalmak Isten nevelő kezében az egyest az isteni *πνεῦμα*-nak az álláspontjára felvezetik, az embert ethizálják. Most már a *πνεῦμα*-nak elve alatt álló embernek dolga eddigi szellemi szervezetét sajátosságának feladása nélkül úgy aszimilálni, hogy e *πνεῦμα* szolgálatába jusson s az érzéki, testi szervezetét is — sajátosságának elismerése mellett — az ő jobb Énjének organumává átalakítani, úgy hogy ez uton is már e földön is visszatükröződjék amaz isteni *δόξα*, amelynek teljes valósága és teljessége még csak akkor tűnik fel, amidőn majd szellemünk kialakítja lényegének megfelelő szellemi testét s az eddig haladó felölti magára a halhatatlanságot I. C. 15, ⁵⁴. s minden test a maga sajátosságában kisugározza ezt az isteni célgondolatot, amelyért teremtett Istennek dicsőségére, úgyhogy most már Isten — minden mindenekben (I. C. 12, 6. 15, 28.).

Mikrokosmos az ember. Az ember ethizált egyénisége vagyis személyisége így typus a mindenségben véghez menő, minden bűn, baj, halál fölött végre is győzedelmeskedő, Istenben alapuló és Istent dicsőítő világharmoniának.

Schneller István dr.